

פתרון הבחינה בקורס "בלוז לכחולי המדים": משטרה ושיטור במאה ה-21 / נעמי לבנקרון

מועד ב

31.7.2017

שאלה מס' 1

ההחלטה על קיום הצעדה תתקבל לאחר ששוטרים יבחנו שיקולים שונים, שרק חלקם פורמליים ומעוגנים בחקיקה, פסיקה או בנהלים, ואחרים בלתי פורמליים. זאת, כיוון ששיקול דעתו של השוטר בשטח, כפי שכתב ברק, הוא אכן הרחב ביותר מבין כלל עובדי הציבור. כנקודת מוצא, נדרש דיון באמירה של קצין המשטרה הקנדי, שכן התרבות המשטרית, כפי שהוסבר בכיתה, היא אוניברסלית באופייה, ולפיכך מאפייניה חלים (בשינויים מסוימים כמובן) הן בישראל והן בקנדה. אמירתו של הקצין נשענת על תפיסת עולם פטריאכאלית שאפיינה את המשטרה בעבר ועדיין מופיעה במספר לא מבוטל של מקרים, בנוגע לאשמת הקרבן, הן במקרה של אלמ"ב (כפי שמסבירים רגב ושוהם במקרה הישראלי, או Ganapathly Narayanan לגבי סינגפור) והן בתחום הזנות (שבדיה), או ההטרדות המיניות הרבות שנחשפו בשורות משטרת ישראל בשנים האחרונות (פרשת הניצבים). היבטים אחרים של הגבריות במשטרה שהצריכו דיון קצר היו אלה של אן מקגינלי. עם זאת, נדרש להבהיר כי תכונות כגון שמרנות וסקסיזם אינן ייחודיות למשטרה, אלא מופיעות בה רק בצורה בוטה יותר בהשוואה למופיעה בחברה (ריינר). טיב המחאה שנבחר מאתגר אף הוא את אופיה השמרני של המשטרה, ובמיוחד בעיר כמו ירושלים. שכן, לצד מאפייניה הכוללניים של התרבות הארגונית, קיימים מאפיינים ייחודיים לתחנות שונות. צריך היה לבדוק מה יכולים להיות מאפייניה של שוטרים בעיר זו. תשובות שונות התקבלו כל עוד נומקו כראוי (רובכם העלתם את הסברה לפיה יהיה ייצוג גדול יותר ליהודים דתיים וכן ערבים, ולפיכך הצעתם כי השמרנות בקרבם תהיה גבוהה אף יותר מאשר בקרב שוטרים אחרים). לצד הדיון בתרבות הארגונית, צריך היה לדון גם בשיקול הדעת הנוצר ומופעל כתוצאה מתרבות זו, ומאישיותו המקצועית של השוטר. המשטרה אמונה על ההגנה על הסדר הציבורי (ס' 3 לפקודה), והיא נדרשת לאזן בינו, לבין חובתה להגן על חופש הביטוי. איזה שיקולים יפעילו השוטרים בעת קבלת ההחלטה? שמרנותה של המשטרה, ותפיסתה את עצמה כ"קו כחול דק" בין סדר לכאוס, יבטיחו בחינה מדוקדקת של בקשות מעין אלה. הבדיקה תכלול מקורות נורמטיביים כגון חוק, פסיקה ונהלים, אך גם שיקולים נוספים, פרגמטיים באופיים, המבוססים על הכרות עם השטח, ולעתים גם על תפיסות עולם. בין היתר, יבחנו השוטרים האם יש לאפשר לנשים בלבוש חושפני לעבור ברחוב בכלל, בעיר מסוגה של ירושלים בפרט, והאם ביכולתם להחליט שהם מונעים את הצעדה, או מתירים בהגבלות מסוימות (מספר הצועדות, או, בעיקר, נתיב הצעדה). האם יש צורך בכוח אדם באירועים אחרים בזמן זה? האם יש אפשרות שיתפתחו הפרות סדר בהן תתקשה המשטרה לשלוט? כמו כן, צריך היה להעלות את השיקולים שהועלו בדיון בכיתה בעקבות רצח שירה בנקי במצעד הגאווה משנת 2015, שהוביל בשנה שלאחר מכן למצעד שנערך תחת אבטחה

מוגברת, והגשת מספר רב של בקשות לצווי מניעה כנגד חשודים בפגיעה בצועדים. גם כאן, כל ההכרעות שקבלתם עבור השוטרים התקבלו, כל עוד נומקו כהלכה. סוגיה אחרונה בה צריך היה לדון בהקשר זה, הוא נושא דיני עבודה, ומשמעותן של הפגות עבור שוטרים בהקשר זה, שכן החלטה על קיום ההפגנה תאלץ שוטרים רבים לעבוד שעות נוספות ללא תגמול הולם.

תשובה מספר 2

אלימות משטרתית פוגעת באמון הציבור במשטרה ובתדמיתה, מה גם שהיא זוכה לסיקור תקשורתי נרחב יותר מפעולות רבות אחרות שנעשות על ידה, נורמטיביות באופיין. שורה ארוכה של גורמים אחראית להופעתה, וביניהם צריך היה לדון, לכל הפחות, במחקרם של כרמלי ושמיר, שנדון בכיתה בעקבות פרשת משה כהן, ובעיקר פרופיל מסוים של שוטר המעורב יותר בפרשיות אלימות (בפילוח לפי גיל, יחידה, וותק), ותחנות מסוימות המועדות יותר לאירועי אלימות, ללא שייכות למיקום הגאוגרפי דווקא, אלא שההתנהלות בהן היא תוצר של זהות המפקד. המחקר של מקינלי שם את הדגש על תכונות גבריות כגון תוקפנות ושליטה כמעצבות את ההחלטה לפנות אלימות. גורמים נוספים לאלימות הם תהליכי מיליטריזציה המתרחשים במדינות המערב בפעילות נגד טרור, המובילה להעתקת שיטות פעולה מיליטריסטיות לטיפול באזרחים. תהליכים אלה משמעותיים במיוחד בישראל, בה רובם המכריע של השוטרים חוו שירות צבאי, חלקו ביחידות קרביות, וכן תפיסת השוטרים את עצמם כ"קו כחול דק", דבר המעניק לגיטימציה מנקודת מבטם להתנהלות מעין זו. העובדה כי על השוטרים מופעל לחץ בלתי פוסק להפגנת תוצאות מצד הציבור, הפיקוד והפוליטיקאים מטשטש את מגבלות החוק המסייגות את האמצעים אותם ניתן לנקוט לצורך השגת המטרה (ריינר).

בנוסף, טראומה משנית/ראשית מופיעה לא פעם אצל שוטרים, ויש כאלה שחוו אותן כבר במהלך שרותם הצבאי. לצד תופעות של לחץ ושחיקה, הדבר עלול ליצור שיטור אגרסיבי יותר. עם זאת, קיימים כיום במשטרה רק 15 תקנים לסיוע נפשי, בעוד שבמשטרה משרתים 30,000 איש. התרבות הארגונית מעצבת את זהות קרבנות האלימות המשטרתית: מתוך היותה שמרנית, ונוטה לאימוץ של סטריאוטיפים גזעניים, סביר להניח (כפי שאמנם המחישה הרצאתה של נועה לוי) כי קרבנותיה יהיו בעיקר מי שמשתייכים לקבוצות מיעוט ומפגינים. מרבית התלונות למח"ש נסגרות, עובדה לה תורם, בין היתר, קוד השתיקה הכחול ומיעוט המשאבים המוקצה לחקירות היחידה. מתוך הבנה של כל אלה, צריך היה להבנות את דרכי הטיפול המוצעות, ולשים את הדגש תחילה על ההצעות שנלמדו בכיתה, ורק לאחר מכן להציע הצעות נוספות.

1. התמודדות עם אלימות כלפי קבוצות מיעוט: גיוס שוטרים מקבוצות אלה, הכשרות כלליות המיועדות לעקירת סטריאוטיפים, יצירת הכרות מקרוב עם קבוצות אלה, הכשרות בנוגע למהותו של הפרופיילינג, שיטור קהילתי ועוד (בן פורת).
2. גיוס נשים (דוח קרמניצר).
3. הגברת מעורבות מפקדים ולא רק מח"ש (כרמלי ושמיר), אך גם הפיכת חקירות מח"ש למשמעותיות יותר, והגדלת התקציב המוקצה להן.
4. שיפור מערך הסיוע הנפשי (במיוחד למי שהגיעו משרות צבאי במהלכו כבר הופיעו אצלם תסמינים למצוקה נפשית), ושיפור תנאי העסקה באופן כללי (מלאך-פיינס וקינן). הרחבת מודל "נאמני חוסן".
5. שימוש במצלמות גוף.
6. הכשרות מקצועיות ייחודיות לקבוצות הסיכון שהגדירו שמיר וכרמלי.